

GEZOCHT: ZEVENTIENDE- EEUWSE SCHOUW

ZONDER CONCESSIONS TE DOEN AAN DE GEMAKKEN VAN DEZE TIJD BRENGEN HUGO DE JONG EN ELLEN GRUMMELS HUN BIJZONDERE RIJKSMONUMENT TERUG IN ZEVENTIENDE-EEUWSE SFEREN. ALLE MISPLAATSTE TOEVOEGINGEN WORDEN ZORGVULDIG VERWIJDERD. ZO OOK DE SCHOUW IN FRANSE LOUIS-XV STIJL, DIE MOEST PLAATSMAKEN VOOR EEN BETER PASSEND MODEL. MAAR WAT IS 'PASSEND' IN DIT GEVAL?

Tekst | Didier van Det | Fotografie | Otto Kalkhoven

De schouw mocht niet in tegenspraak zijn met het huis

Hillegom kreeg het flink te verduren tijdens de Tachtigjarige Oorlog. Een van de vele panden die het moesten ontgelden, stond aan het kerkplein (de huidige Houttuin) en werd, op de kelder na, volledig verwoest. Biersteker (bierhandelaar) en eigenaar Mattheus Bake liet in 1651 op de fundamenten een nieuw huis bouwen, voorzien van een klokgeveltje, beeldbepalende speklagen en in de top een uilengat. Het dorpspandje contrasteert behoorlijk met het voormalige schoutenhuis uit 1810, ook een rijksmonument, dat er vierkant en statig naast staat. Toch doen ze in schoonheid niet voor elkaar onder.

Hugo en Ellen wilden het huis eerst een tijdje bewonen voor ze met de restauratie van start gingen. 'Je kunt veranderingen pas doorvoeren als je een huis van top tot teen begrijpt', legt Hugo uit. Een aantal zaken waren bij voorbaat heilig. Zoals de Delftsblauw beschilderde tegelwand in de kamer, de bedstede in het achterhuis en het kleine 'betaalkamertje'. 'In de vorige eeuw was het pand een slagerij', vertelt Ellen. 'Worsten hingen in de kelder aan balken te drogen. Betaald werd er via een klein raampje tussen dit betaalkamertje en de slagerij.'

Potige kerels

De Louis-XV schouw in de woonkamer, geplaatst tijdens een moderniseringslag in de vorige eeuw, was Hugo en Ellen vanaf het begin een doorn in het oog. De originele schouw was er door een stel potige kerels hardhandig uitgesloopt, wist een voormalige bewoonster hen te vertellen. Ellen: 'Wat ze er later voor hadden teruggezet, paste hier niet. Maar wat hier wel zou passen, wisten we eerlijk gezegd ook niet.'

Tijdens de restauratiebeurs in 2013 liepen Ellen en Hugo Marcel Verkuijl van Ambiance Natuursteen tegen het lijf. Ook deze ervaren steenhouwer, gespecialiseerd in de restauratie van antieke marmeren schouwen, had niet meteen een antwoord paraat. Zijn enthousiasme en vakkennis waren voor Ellen en Hugo echter aanleiding hem te vragen mee te helpen een topstuk voor hun monument te zoeken.

Wangstukken

De schouw mocht niet in tegenspraak zijn met het huis, was het uitgangspunt. Samen met Ellen bezocht Hugo diverse

'De kapafdekking bleek

zeventiende-eeuwse panden in Nederland en Vlaanderen om originele schouwen te bestuderen. Ook bekeken ze met dat doel vele schilderijen en brachten ze geregeld een bezoekje aan musea met stijlkamers. Op een goede dag vond Marcel, geheel toevallig, een stel wangstukken van een laatgotische schouw, waarvan de herkomst niet meer te herleiden was. 'Wangstukken zijn de staanders van de schouw, en deze zijn uitgevoerd in Balegemse steen ofwel: Ledesteen', vertelt Marcel. De grijs-witte steensoort werd vanaf de dertiende eeuw gebruikt in gebouwen in Brugge en Gent. Ook in Veere en Middelburg zijn er voorbeelden van te vinden. Het is bekend dat diverse schouwen uit de vijftiende en zestiende eeuw eveneens in deze steensoort zijn uitgevoerd. Dat Marcells wangstukken uit de 'goede' periode stammen maakt hij op uit de beitelslag, de steensoort en de laagjes verfresten die in diverse gaatjes en oneffenheden zijn achtergebleven. 'Natuursteen werd in die tijd vaak geverfd', weet Marcel. In Nederland werden nog redelijk lang gotische elementen toegepast. Ook was het niet ongebruikelijk onderdelen te hergebruiken in nieuwere bouwwerken.

Schipluiden

Ellen en Hugo waren onmiddellijk enthousiast, maar wilden bevestigd zien dat de vondst daadwerkelijk in een zeventiende-eeuws pand thuishoort. Op een beeldbank vond Hugo zwart-wit interieurfoto's van boerderij 'Boekestein' in Schipluiden (nagenoeg even oud als hun eigen woning), waarop een soortgelijke schouw stond. In gespannen afwachting liet hij de foto aan de voormalige bewoonster van hun eigen woning zien. Op het moment dat zij beaamde dat de gesloopte schouw er in haar herinnering zo had uitgezien, was de zoektocht voltooid!

wonderwel te passen!"

Wonderwel

Althans...voor een deel. De wangstukken waren dan wel gevonden, maar hoe was de afdekking geweest? Met een natuurstenen latei, een eikenhouten balk of een houten kap? Want zo werden dergelijke schouwen in de regel afgedekt. Een houten kap genoot de voorkeur. Die was te zien op de foto van Schipluiden en zou bovendien uitstekend passen bij de houten betimmering van de trap en de eikenhouten deur. Hier betaalde de archiveringsdrift van Ellen zich uit. Zij bewaart en fotografeert alles wat ze interessant vindt. Ze herinnerde zich dat ze jaren geleden een zeventiende-eeuwse houten kapschouw had gezien én gefotografeerd tijdens de PAN in Amsterdam. Ook had Hugo de naam van de betreffende antiquair genoteerd. Ze zochten contact, en ja hoor, hij bleek de kap nog te bezitten. Ook bleek de kap bijna perfect op de schouwwangen te passen. Een klein wonder.

Gure winterdagen

Inmiddels staat de laatgotische schouw in de Hillegomse woonkamer te pronken. Ellen en Hugo lieten de achterzijde bekleden met authentiek gemaakte witjes. 'De twee originele tegeltjes die we nog van de oude schouw over hadden, hebben we bewust niet teruggebracht', vertelt Ellen. 'Dat zou teveel gissen worden naar hoe het er oorspronkelijk heeft uitgezien, en dan kun je beter totaal iets anders doen.' In de schouw staat een moderne spekstenen houtkachel, die de warmte geleidelijk aan de omgeving afgeeft. De gure winterdagen mogen wat Hugo en Ellen betreft komen. Zij genieten van een behaaglijke warmte in hun zeventiende-eeuwse ambiance. ■

Meer informatie over natuurstenen schouwen vindt u op www.ambiancenuursteen.nl

*'De heitelslag,
steensoort en
eventuele verf-
resten verraden
de leeftijd van
een schouw'*

De opbouw

Een schouw opbouwen is een behoorlijke klus. Marcel Verkuijl voerde die uit samen met Roy Boddeke van Boddeke Haarden, Kachels en Schouwen uit Twello. Marcel: 'Om de historische muur niet te hoeven beschadigen, hebben we de ranke schouwwangen niet in de muur bevestigd. Dat was een grote uitdaging. We gebruikten roestvrijstalen doken om de elementen toch stevig aan elkaar te verbinden.'

1) De Louis XV-schouw wordt als eerste ontmanteld. De bovenplaat blijkt niet origineel te zijn.

2) Marcel legt de schouwwangen uit om de maatvoering te controleren en nauwkeurig af te tekenen.

3) Oude estrikken vormen de basis van de schouwpartij. Ellen en Hugo vonden deze in mooie kleurnuances bij bouwmaterialenhandelaar Kersbergen.

4) De opbouw van de schouwwangen is een secuur werkje. Door het gebruik van RVS-dookverbindingen zorgt Marcel voor een stevige constructie.

5) Een hulpframe geeft de constructie tijdens de opbouw steun.

6) De antieke eikenhouten kap past perfect over de schouwwangen. Aan de onderzijde bevestigt Marcel een niet waarneembare hittebestendige plaat.

7) Aan de achterzijde brengt Roy Boddeke Hollandse 'witjes' aan. Deze zijn op authentieke wijze vervaardigd bij tegelfabriek De Albarello. Zoals toen gebruikelijk worden die in een licht gebogen vorm aangebracht.

8) Ook het afvoegen is een tijdrovende klus. Marcel probeert zoveel mogelijk de tekening van de steen na te bootsen.

